

Будік Ігор Миколайович,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ТИПОЛОГІЯ УЧАСНИКІВ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ

У сучасних злочинних організаціях, що функціонують у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, існує чітка спеціалізація співучасників. Кожен з них здебільшого виконує чітко визначені організатором функції.

Розподіл зазначених функцій обумовлений особливостями організованого наркобізнесу. Як слушно зауважує В. В. Соловей, наркобізнес відзначається тим, що окремі злочинні діяння (незаконне виготовлення, контрабанда і придбання) можуть бути як самостійною складовою, так і паралельною, спільно взаємопов'язаними підсистемами злочинної діяльності. Схема ланцюгу взаємопов'язаних стадій віртуального наркобізнесу виглядає так: підготовка до збуту наркотику та отримання грошей → нарко-маркетинг → виконання фізичних дій зі збуту та покупки наркозасобу (пакування, пересилка або умовні місця закладок) → безконтактний переказ й отримання «відмитих» грошей за віртуальний наркобізнес [1].

Важливе значення для кримінологічної характеристики злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів відводиться типології її учасників, тобто їх класифікації за ознаками, що мають значення для системи запобігання досліджуваним деліктам. Мають рацію вчені в тому, що типологія осіб, що вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів суттєво сприяє розробці ефективної системи запобіжних заходів протидії таким кримінальним правопорушенням [2, с. 79].

Типологія учасників цих організованих злочинних об'єднань залежить передусім від ієрархічності злочинної організації, під якою розуміють такий розподіл ролей між учасниками (структурними частинами) злочинної організації, що забезпечує підпорядкованість і підзвітність рядових учасників останньої організаторам – організатору (організаторам) усієї злочинної організації та організатору (організаторам) структурної частини [3; 4, с. 30].

Розподіл ролей у злочинній організації обумовлений ієрархією, передбачає декілька організаторів, які перебувають на різних рівнях

структури об'єднання. Роль організаторів виконують не менш як дві особи, які перебувають на різних рівнях ієрархії (особа, яка управляє усією злочинною організацією та особа, яка управляє структурною частиною) [5].

Тому членів злочинних організацій, що функціонують у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів слід передусім поділити на організаторів та виконавців. Серед організаторів – організатори злочинної організації, які включають зокрема і її керівників (фактично це головні організатори або організатори, що знаходяться на найвищому рівні ієрархічної структури), а також керівники структурних частин (умовно – другорядні організатори), які підпорядковуються головним організаторам злочинних організацій.

Серед виконавців – особи, які здійснюють виготовлення, фасування, перевезення, пересилання, зберігання, збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, а також забезпечують функціонування усїєї мережі злочинної організації («водії», «айтішники», «закладчики», «фасувальники», «оператори» тощо).

На підставі аналізу судової практики [6–9] та з огляду на зазначені вище функції можна виділити такі типи рядових учасників злочинних організацій у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Найпоширенішою категорією учасників таких організацій є особи, які здійснюють безпосередній збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів. Їх називають **«збувачами», «закладчиками» або «кур'єрами»**. Це особи, які забезпечують збут наркотичних засобів і психотропних речовин. «Закладчиками» називають виключно осіб, які безпосередньо беруть участь у безконтактному збуті наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів шляхом розміщення на певній території «закладок», тобто схованок у публічно доступних місцях. Вони також передають дані про ці схованки (фотографія, вага, опис місця, GPS координати) «операторам».

«Збувачі» або «кур'єри» можуть здійснювати збут як в контактний, так і безконтактний з покупцем спосіб. Вони можуть приймати замовлення щодо придбання наркотиків на свої мобільні термінали, безпосередньо здійснювати незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів під час особистих зустрічей з покупцями (з рук в руки) в заздалегідь обумовлених з ними місцях, отримуючи в замін грошові кошти у готівковій формі. У подальшому за вимогою керівників окремих структурних ланок злочинної організації або самого організатора на них може покладатися функція звітування щодо залишків наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та коштів, отриманих від їх незаконного збуту.

«Оператори» – це особи, які здійснюють адміністрування роботи інтернет магазину зі збуту вказаних засобів і речовин. Вони можуть працювати цілодобово або по змінах. До функцій «операторів» належить: додавання в адміністративній панелі веб-сайту магазину та чат-боту «Телеграм» нових надходжень наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів; перевірка залишків «закладок»; приймання замовлень на незаконне придбання вказаних засобів і речовин; пересилання цих замовлень організатору та іншим неустановленим особам, а також надання реквізитів поштових операторів, на які потрібно незаконно переслати обраний «замовником» наркотичний засіб або психотропну речовину з «асортименту» телеграм каналу; приймання оплати за продаж наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів; здійснення технічної підтримки у разі незнаходження покупцями «закладки»; збір та передача інформації керівникам структурних частин, зокрема про проблеми, які виникають у злочинній організації; звітування про збут наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів.

«Кадровики» – це особи, які відповідають за стажування, працевлаштування і перевірку осіб, яких залучають до складу злочинної організації в якості рядових учасників.

«Хіміки» – це особи, які виготовляють наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги.

«Водії» – це особи, які здійснюють перевезення великих партій виготовлених наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів від лабораторій до визначених керівниками структурних частин точок.

«Комірники» (їх ще називають «фасовщики» чи «склад») – це особи, які відповідають за знаходження наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів в певному місці, а також здійснюють їх фасування на дрібніші партії («доз»).

«Графітники» – це особи, які рекламують наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги шляхом малювання графіті із посиланням на інтернет-сторінку магазину або назву чат-боту в месенджері «Телеграм».

«Спортсмени» (вони ж силовий блок) – це особи, які займаються покаранням учасників організованого злочинного об'єднання, що порушили дисципліну, заходи конспірації чи інші правила роботи.

«Фінансисти» – це особи, які відповідають за акумуляцію засобів, отриманих від збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів на біткоїн-гаманцях, з подальшим зберіганням і виведенням у готівку, а також займаються виплатою заробітної плати учасникам злочинної організації.

«Пошуковики» – це особи, які відповідають за пошук за допомогою листування в соціальних мережах працівників, що належать

до категорій «склад», «водій», «кур'єр», «графітчик», «спортсмен», «оператор» тощо.

«Айтішники» – це особи, які здійснюють технічне обслуговування віддалених серверів, магазинів з продажу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, розміщених на веб-сайтах та у чат-ботах месенджерів, а також наявної в офісах комп'ютерної техніки.

«Фільтрувальники» – це особи, які відповідають за стажування, облік та перевірку рядових учасників злочинної організації.

Список використаних джерел

1. Соловей В. В. Організована злочинність у сфері незаконного обороту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як об'єкт кримінологічного дослідження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 400–404. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/287311/281211403-404>.

2. Вознюк А. А., В. С. Щирська. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів : монографія. Київ : Освіта України, 2017. 184 с.

3. Вознюк А. А. Ієрархічність як кримінально-правова ознака злочинної організації. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2 (2). С. 84–91.

4. Вознюк А. А. Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 652 с.

5. Вознюк А. А. Розподіл функцій і ролей за окремими формами співучасті в злочині. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1 (3). С. 94–100.

6. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 20 трав. 2020 р. Справа № 752/22807/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89334290>.

7. Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 23 січ. 2020 р. Справа № 752/23734/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87239623>.

8. Вирок Подільського районного суду м. Києва від 11 серп. 2021 р. Справа № 758/14073/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98923808>.

9. Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 12 травня 2023 р. Справа № 754/3560/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111127922>.